

Suvremena sociologija i urbano društvo – teorijski pristupi

syllabus kolegija za ak. god. 2017-2018

Nositelji kolegija: prof. dr. sc. Ognjen Čaldarović, red. prof. i doc. dr. sc. Jana Vukić

Izvođač kolegija: doc. dr. sc. Jana Vukić

Broj ECTS bodova: 6

Jezik: hrvatski, engleski

Trajanje: jedan (zimski) semestar

Status kolegija: izborni kolegij, diplomski studij

Oblik nastave: 2+2, predavanja i seminari

Sadržaj kolegija:

Suvremeno je društvo u svojoj prostornoj organizaciji i načinu života dominantno urbano, odnosno, društvo u kojem se zbog (hiper)urbanizacijskih procesa transformiraju "klasični" oblici gradova te nastaju potpuno nove urbane forme, zajedno s novim oblicima društvenih odnosa koji su im svojstveni. Posebno relevantna tema unutar analize suvremenih gradova svakako je izrazita društvena nejednakost i urbana fragmentacija koja karakterizira velike gradove, megalopolise, urbane aglomeracije ili metropolitanske regije te ugroženost grada kao "javna dobra" (prostora, vlasništva, odlučivanja...). Nasuprot tome "privatno" (prostor, individualno i korporacijsko vlasništvo, odlučivanje itd.) je sve zastupljeniji oblik prostorne organizacije i načina njegova korištenja, a često vodi isključivanju određenog dijela populacije iz korištenja prostora grada. U kolegiju se kritički raspravlja o društvenim uzrocima i posljedicama takvoga stanja, važnosti participacije građana u odlučivanju i oblikovanju prostora (posebnice *prostora mjesta*) te se ukazuje na aktualnost sociološkog pristupa i metoda istraživanja. Isto tako, ukazuje se na važnost interdisciplinarnog pristupa istraživanju urbanih fenomena, ulogu urbane sociologije u tome kontekstu kao i kontekstu različitih konkretnih aktivnosti usmjerenih na planiranje razvoja i podizanje kvalitete života u suvremenome gradu.

Način polaganja ispita: kolokvij, pisani seminarski rad i usmeni ispit¹

Način praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe predmeta:

obavezno prisustvovanje nastavi, individualno bodovanje seminarskih prezentacija i pisanoga seminarskog rada (problemski esej), kolokvij. *Preporuka* za studente koji nisu odslušali preddiplomski kolegij „Sociologija grada“:

Čaldarović, O. (2012). Čikaška škola urbane sociologije: utemeljenje profesionalne sociologije. Zagreb: Jesenski i Turk.

---

¹ Položen kolokvij i pozitivna ocjena iz seminarskog rada uvjet su za izlazak na usmeni ispit i čine 80% završne ocjene (kolokvij 40%, a seminarski rad 40%). Usmeni ispit nosi 20% završne ocjene.

Raspored predavanja (tjedni):

(1. tjedan listopada odlukom uprave FF-a nema nastave)

- 1. tjedan (13.10.2017.):** uvodno predavanje o urbanoj sociologiji danas i upoznavanje studenata s rasporedom seminarskih obveza, literaturom i drugim aspektima rada na kolegiju;
- 2. tjedan: (20.10.2017.):** urbanizacija na prijelazu 20. u 21. stoljeće: pregled suvremene situacije i različite konceptualizacije prostora i mjesta u suvremenom društvu;
- 3. tjedan: (27.10.2017.):** javni prostori, mjesta, nemjesta, instrumentalni i upotrebnici prostori; sociologija urbanih kolektiviteta M. Bassanda, interdisciplinarnost istraživanja prostora; različiti procesi privatizacije javnog prostora;
- 4. tjedan: (3.11.2017.):** kulturno-povijesna baština grada i procesi revitalizacije, simbolički urbani prostori, akteri razvoja grada i dubinska sociologija kolektivnih sjećanja i identifikacije, gentrifikacija, procesi diznifikacije i turistifikacije grada;
- 5. tjedan: (10.11.2017.):** društveni aspekti prostornog planiranja grada - sociologija i urbanizam, primjeri socioloških studija gradova u Hrvatskoj;
- 6. tjedan: (17.11.2017.):** od čikaške škole urbane sociologije do tzv. losanđeleske škole – urbana sociologija u SAD-u: Los Angeles kao paradigma *postmetropolisa*;
- 7. tjedan: (24.11.2017.):** Edward W. Soja i *postmetropolis*, Lefebvre i redefiniranje ideje o prostoru, deterritorijalizacija i reteritorijalizacija, postmoderni grad;
- 8. tjedan: (1.12.2017.):** Manuel Castells i redefinicija prostora: informacijski i umreženi grad Saskia Sassen i globalni grad, redefiniranje teritorija i pripadnosti;
- 9. tjedan: (8.12.2017.):** John Urry i mobilnost u informacijskom dobu, urbana mobilnost;
- 10. tjedan: (15.12.2017.):** održivi gradovi i ideja „grada po mjeri čovjeka“, kvaliteta života u gradovima, kvaliteta urbanog okoliša i priroda u gradu, održivi razvoj, utopijske vizije; + **kolokvij**
- 11. tjedan: (22.12.2017.):** pravedni grad i pravo na grad, socijalna pravda i društvena (ne)jednakost; (od 22. 12. 2017. godine do 8. 1. 2018. godine nema nastave)
- 12. tjedan: (12.1.2017.):** procesi suburbanizacije, nastanka metropolitanskih područja i “povratka u grad“, “privatni gradovi“, dobrovoljna i prisilna getoizacija, nadgledanje, urbano siromaštvo i problemi suvremenih megagradova;
- 13. tjedan: (19.1.2017.):** javni prostori i participacija građana u prostornom planiranju grada, *top-down* i *bottom-up* urbanizam, *urban design* i interdisciplinarnost planiranja *grada po mjeri čovjeka*;
- 14. tjedan: (26.1.2017.):** evaluacija kolegija; predrok (i dodatni termin za kolokvij).

Raspored seminarskih tema (prema nastavnim tjednima):

1. tjedan (13.10.2017.): uvodno predavanje o urbanoj sociologiji danas i upoznavanje studenata s rasporedom seminarskih obveza, literaturom i drugim aspektima rada na kolegiju;

- **nema seminara**

2. tjedan: (20.10.2017.): urbanizacija na prijelazu 20. u 21. stoljeće: pregled suvremene situacije i različite konceptualizacije prostora i mjesta u suvremenom društvu;

- **nema seminara**

3. tjedan: (27.10.2017.): javni prostori, mjesta, nemjesta, instrumentalni i upotrebnici prostori; sociologija urbanih kolektiviteta M. Bassanda, interdisciplinarnost istraživanja prostora; različiti procesi privatizacije javnog prostora;

1. Augé, M. (2001). *Nemjesta*. Karlovac: Biblioteka Psefizma.
2. Čaldarović, O. (2011). "Sociološki značaj javnih prostora i javnosti u gradu" u: *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (119-153 str.)
3. Rogić, I. (1998). "Tranzicija i modernizacija u Hrvatskoj: likovi i kontekst." u: Rogić, I., Zeman, Z. (1998) *Privatizacija i modernizacija*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
4. Seferagić, D. (2008). "Akteri društvenih promjena u urbanom prostoru Hrvatske". *Sociologija i prostor* 45 (2007) 177-178 (3-4).

4. tjedan: (3.11.2017.): kulturno-povijesna baština grada i procesi revitalizacije, simbolički urbani prostori, akteri razvoja grada i dubinska sociologija kolektivnih sjećanja i identifikacije, gentrifikacija, procesi diznifikacije i turistifikacije grada;

1. Čaldarović, O., Šarinić, J., (2008). "First signs of gentrification? Urban regeneration in the transitional society: The Case of Croatia". *Sociologija i prostor*. (181-182) 3-4: 369-383 i Svirčić-Gotovac, A., Zlatar, J. (2008). "Akteri rekonstrukcije Cvjetnoga trga u Zagrebu". *Sociologija i prostor*. Vol. 46 No.1 (179)
2. Leburić, A. et al. (2003). *Splitska povijesna jezgra: zapušteno srce grada*. Split: Grad Split. i analiza novije situacije
3. Prelog, M. (1973). *Prostor – Vrijeme*. Zagreb: Društvo historičara umjetnosti Hrvatske. i Jukić, T., Vukić, F. (2015). "Razvojna perspektiva Zadra. Povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam". *Prostor*, 23 (2015)- 2(50).
4. Rogić, I. (1997). *Tko je Zagreb? Prinos sociološkoj analizi identiteta grada Zagreba*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
5. Vukić, F. (2013). *Grad kao identitetski sustav. Prema metodi sustavnog projektiranja identiteta zajednice*. Arhitektonski fakultet u Zagrebu.

5. tjedan: (10.11.2017.): društveni aspekti prostornog planiranja grada - sociologija i urbanizam, primjeri socioloških studija gradova u Hrvatskoj;

1. Kazepov, Y. ed. (2005). "Introducing European Cities" u: *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*. Blackwell Publishing. i Siljanoska, J., Korobar, V.P. (2017). "Citizen Involvement in Planning Process Innovation. The Case of Centar Municipality in Skopje". *Prostor* Vo. 25 No.1 (53).
2. Gutman, R., ed. (1972/2009). *People and Buildings*. New Brunswick, Transaction Publishers (izbor prema dogovoru s nastavnikom)
3. Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Island Press. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
4. Tonkiss, F. (2013). "Introduction: Cities by Design", "The Social Life of Urban Form: Size, Density, Diversity" i "Afterword: The Possible City" u: *Cities by Design: The Social Life of Urban Form*. Polity.
5. Zukin, Sh. (2010). *Naked City: The death and life of authentic urban places*. Oxford University Press. (izbor prema dogovoru s nastavnikom) i Zukin, Sh. (2005). "Gentrification, Cuisine, and the Critical Infrastructure: Power and Centrality Downtown" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.

6. tjedan: (17.11.2017.): od čikaške škole urbane sociologije do tzv. losanđeleske škole – urbana sociologija u SAD-u: Los Angeles kao paradigma *postmetropolis*;

1. Davis, M. (2010). „City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles“ u: Bridge, G. i Watson, S. eds. *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell.
2. Dear, M. (2005). „Los Angeles and the Chicago School: Invitation to a Debate“ u: Lin, J. i Mele, Ch. eds. *The Urban Sociology Reader*. Routledge.
3. Judd, D.R., Simpson, D.S., eds., (2011). *The City, Revisited – Urban Theory from Chicago, Los Angeles, and New York*. The University of Minnesota Press.
4. Wacquant, L. (2008). *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Polity.

7. tjedan: (24.11.2017.): Edward W. Soja i *postmetropolis*, Lefebvre i redefiniranje ideje o prostoru, deterritorijalizacija i reteritorijalizacija, postmoderni grad;

1. Soja, Ed. (2000). *Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions*. Blackwell Pub. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
2. Soja, Ed. (1996). *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell Pub. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
3. Soja, Ed. (1989). *Postmodern Geographies. The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London-New York: Verso. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)

8. tjedan: (1.12.2017.): Manuel Castells i redefinicija prostora: informacijski i umreženi grad Saskia Sassen i globalni grad, redefiniranje teritorija i pripadnosti;

1. Castells, M. (1989). *The Informational City*. Oxford: Blackwell Publishing. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
2. Bridge, G. i Watson, S. ur. (2010). „Materialities“ u: *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell. (izbor prema dogovoru s nastavnikom)
3. Pflieger, G. et al. (2008). *The Social Fabric of the Networked City*. Routledge (predgovor i izbog poglavlja)

4. Sassen, S. (2005). "Overview of Global Cities" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing. ili Sassen, S. (2001). *The Global City - New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
5. Sassen, S. (2014). *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2014. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)

9. tjedan: (8.12.2017.): John Urry i mobilnost u informacijskom dobu, urbana mobilnost;

1. Bridge, G. i Watson, S. ur. (2010). „Mobilities“ u: *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
2. Kaufmann, V. (2011). *Rethinking the City: Urban Dynamics and Motility*. Lausanne: EPFL Press i Routledge. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
3. Sassen, S. (2005). *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages*. Princeton University Press. ("Introduction" i "Conclusion", izbor prema dogovoru s nastavnikom)
4. Trček, F., Kos, D., eds. (2012). *Rethinking Everyday Mobility*, Ljubljana: Založba FDV (nekoliko poglavlja)
5. Urbana mobilnost na primjeru Zagreba i Ljubljane: analiza gradskih politika o alternativnim oblicima mobilnosti te djelovanja udruga koje se bave urbanom mobilnosti.

10. tjedan: (15.12.2017.): - kolokvij; održivi gradovi i ideja „grada po mjeri čovjeka“, kvaliteta života u gradovima, kvaliteta urbanog okoliša i priroda u gradu, održivi razvoj, utopijske vizije;

1. Lukács, G. (2017). *Poglavlje o arhitekturi*. Biblioteka Dobrolet – prostor arhitektonske kritike. Pula, Rijeka, Zagreb.
2. Shane, D. G. (2007). "Heterotopias in City Modeling and Urban Design" u: *Recombinant Urbanism. Conceptual Modeling in Architecture, Urban Design, and City Theory*. Wiley – Academy.
3. Svirčić Gotovac, A., Zlataar, J. (2015). "Urban Processes in Zagreb. Residential and Commercial Developments". *Hrvatski geografski glasnik 77/1*, 29-45(2015).
4. Tonkiss, F. (2013). "Urban Environments: Ecology, Inequality, Mobility" i "Infrastructure as 'Design Politics'" u: *Cities by Design: The Social Life of Urban Form*. Polity.

11. tjedan: (22.12.2017.): pravedni grad i pravo na grad, socijalna pravda i društvena (ne)jednakost;

1. Fainstein, S. S. (2010). *The Just City*. Cornell University Press. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
2. Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: from the right to the city to the urban revolution*. London: Verso. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
3. Marcuse, P. et al. (2009). *Searching for the Just City: Debates in urban theory and practice*. New York: Routledge. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
4. Mihoci, N. (2015). *Pravo na grad. Kritička misao o urbanom prostoru*. (diplomski rad; izbor dijelova rada prema dogovoru s nastavnikom)

12. tjedan: (12.1.2017.): procesi suburbanizacije, nastanka metropolitanskih područja i "povratka u grad", "privatni gradovi", dobrovoljna i prisilna getoizacija, nadgledanje, urbano siromaštvo i problemi suvremenih megagradova;

1. Davis, M. (2005). "Fortress LA" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing. i Wolch, J. i Dear, M. (2005). "Understanding Homelessness: From Global to Local" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.
2. Glasze, G. et. al eds., (2006). *Private Cities – global and local perspectives*. Routledge. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
3. Planinšek Čikara, I. (2012). *Aspekti razvoja američke suburbije 1950-2010*. (magistarski rad)
4. poglavlje „Inequality and Social Difference“ u: Lin, J. i Mele, Ch. eds. *The Urban Sociology Reader*. Routledge.

13. tjedan: (19.1.2017.): javni prostori i participacija građana u prostornom planiranju grada, *top-down* i *bottom-up* urbanizam, *urban design* i interdisciplinarnost planiranja *grada po mjeri čovjeka*;

1. Gehl, J. (2011). *Life between Buildings. Using Public Space*. Island Press. (izbor dijelova prema dogovoru s nastavnikom)
2. Helbrecht, I., Dirksmeier, eds. (2008). *New Urbanism – life, work, and space in the new Downtown*. Ashgate. i Jukić, T., Smode Cvitanović, M., Smokvina, M. (2010). "Vizije razvoja gradova početkom 21. stoljeća. Usporedba planerskih postupaka: Pariz, London, Helsinki, Amsterdam". *Prostor*, 18 (2010)- 2(40).
3. Walters, D. (2007). "New Urbanism and Neighborhoods" u: *Designing Community. Charrettes, Masterplans and Form-based Codes*. Oxford: Elsevier Ltd. (str. 135-159)

14. tjedan: (26.1.2017.): evaluacija kolegija; predrok (i dodatni termin za kolokvij).

Obavezna literatura za ispit, kolokvij i pisani seminarski rad:

• **literatura za kolokvij:**

1. Čaldarović, O. (2011). *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (do 169. str.)
2. Šarinić, J., Čaldarović, O. (2015). *Suvremena sociologija grada. Od nove urbane sociologije, prema sociologiji urbanog*. Zagreb: Jesenski&Turk.
3. Materijali s predavanja i seminara.

• **literatura za usmeni ispit:**

1. Čaldarović, O. (2011). *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (do 169. str.)
2. Čaldarović, O., (1989). *Društvena dioba prostora*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
3. Supek, R. (1987). *Grad po mjeri čovjeka*. Zagreb: Naprijed.
4. Šarinić, J., Čaldarović, O. (2015). *Suvremena sociologija grada. Od nove urbane sociologije, prema sociologiji urbanog*. Zagreb: Jesenski&Turk.
5. Materijali s predavanja i seminara.